

ЗАЗДРІСНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЧИННИК МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ

Мохорєва Олена Миколаївна¹

¹Старший викладач кафедри соціології та психології, Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9420-2847>

UDC: 159.9

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається актуальність дослідження феномену заздрисності, що зумовлюється багатовимірністю цього поняття, оскільки для нашої країни характерні значні зміни морально-етичних, соціально-економічних та ціннісних орієнтирів суспільства, політичні, соціокультурні та правові зміни, котрі накладають свій відбиток як на соціальні відносини між людьми, так і на їх внутрішній світ. Акцентується увага на тому, що зростання нерівності та розшарованості суспільства, підвищення рівня злочинності, зокрема злочинів з корисних мотивів призводить до виникнення почуття несправедливості, незадоволеності власним соціальним положенням, а звідси – заздрисності до більш успішних та адаптованих до сучасних умов людей. Мета статті передбачає теоретичний огляд поняття заздрисності у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців. У висновках підкреслюється, що зважаючи на наявні в науковій літературі матеріали даних стосовно заздрисності, більшою мірою вони мають характер теоретичних узагальнень, а розгортання емпіричних досліджень цієї проблеми є актуальним напрямком роботи у галузі юридичної та соціальної психології.

Ключові слова: заздрість, заздрисність, особистість, деструктивність, комплекс меншовартості, міжособистісні відносини, міжособистісні відносини.

Постановка проблеми. Протягом всієї історії та на всіх стадіях розвитку суспільства, в більшості мов і в сильно відмінних один від одного культурах люди усвідомлювали наявність фундаментальної проблеми їх існування і дали їй певні назви: заздрисність і розуміння того, хто є її об'єктом. Заздрисність — це енергія, яка знаходиться в центрі життя людини як істоти соціальної; вона виникає, як тільки два індивіди починають порівнювати себе один з одним. Людина що заздрить, однак, може перестаратися і дати поштовх заборонам, які будуть стримувати можливості групи пристосуватися до нових зовнішніх проблем. Майже вся література, яка досі лише фрагментарно займалася заздрисністю (художня література, публіцистика, філософія, теологія, психологія), постійно звертала увагу на її репресивний, деструктивний, болісний і безплідний характер. У всіх людських культурах, у всіх казках і приказках почуття заздрисності засуджується. Заздрисну людину завжди

закликають соромитися.

Слід визнати, що всі в тій або інакшій мірі схильні до заздрисності. Це зумовлене тим, що у будь-якої людини завжди знайдеться потреба, яку вона не може задовольнити та амбіції, де її перевершують інші люди. А також тому, що набагато легше пояснити свої промахи і недоліки не власною слабкістю чи лінем, а помилкою або несправедливістю долі, яка замість нас чомусь обирає інших. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що заздрисність впливає на міжособистісні відносини. При появі почуття заздрисності у відносинах можуть зародитися конфліктні ситуації, які виростуть в конфлікт, що може привести до порушення міжособистісного спілкування.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. У статті досліджуються терміни «заздрисність» та «міжособистісне спілкування». Акцентується увага на

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com
Copyright: © Elena Mohoreva

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

з'ясуванні передумов виникнення почуття заздрісності в онтогенетичному розвитку особистості та розглядається деструктивність феномену заздрісності. Новизна дослідження полягає в розкритті почуття заздрісності з точки зору міжособистісних стосунків та конструктивного впливу заздрісності на особистість.

Формулювання мети або цілей статті (постановка завдання): дослідженні багатовимірності та різноманітності поняття заздрісності в контексті міжособистісного спілкування індивідів, складових компонентів досліджуваного поняття та механізмів її появи і розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Актуальність вивчення поняття заздрісності підтверджується низкою наукових робіт, зокрема кримінологічного характеру, зокрема у роботах таких вчених: Р. О. Забавко, Ю. М. Антонян, О. А. Калганова, І. О. Барикін, Г. М. Семененко, Т. В. Гріценко, В. В. Бочкарьов, Sh.Aharony-Goldenberg, Y. Wilchek-Aviad, P. Iganski, L. Ray, D. Smith, L. Wastell, J. L. Knoll, P. Fajnzylber, D. Lederman, N. Loayza. Дослідження психологічних особливостей феномену заздрісності представлені у декількох напрямках. Т. В. Бескова досліджувала психологічні механізми формування заздрісності та її детермінанти; внутрішні детермінанти заздрісності у гендерному аспекті; прийнятність асоціальної поведінки суб'єктом заздрісності; особливості взаємозв'язків агресивності і ворожості з заздрісністю особистості та її схильністю до стратегії суперництва. Т. В. Бесковою також розроблено методичний інструментарій дослідження заздрісності. Р. М. Шаміонов вивчав заздрісність в системі соціально-економічних установок. К. Муздибаєв досліджував особистісні, поведінкові та когнітивні кореляти заздрісності та заздрісного ставлення до успіху та везіння, а також, соціально-демографічну специфіку заздрісності. Також розробкою теоретичної бази та проведенням досліджень стосовно проблеми заздрісності займалися Є. П. Ільїн, О. Р. Бондаренко, В. А. Лабунська, Л. С. Архангельська. Зокрема, емпіричні дослідження зовнішніх і внутрішніх детермінант заздрісності проводять І. Б. Котова, О. Є. Соколова та інші.

Г. Ф. де ла Мору, досліджуючи феномен заздрі-

сності в різні історичні епохи, виділяє два типи заздрісності:

Особиста заздрісність — постає таємно і приховується, вважається ганебною. Це або відкрита агресія до об'єкта заздрісності, або інші форми неприйняття цієї людини.

Суспільна заздрісність — для неї більш характерне створення і використання стереотипів. Це вічні стереотипи, оскільки вони передаються і розповсюджуються в суспільстві, як частина світогляду. Таким чином, можна сказати, що заздрісність — це почуття незадоволення собою, яке значною мірою підживлюють суспільні стереотипи про «гріховність» заздрісності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для реалізації завдань наукової статті слід розкрити сутність терміну «заздрісність». Заздрісність розуміється психологами неоднозначно. К. К. Платонов (2001, с.176) вважає заздрісність почуттям, структура якого включає змагання, страждання від думки, що у іншого є те бажане, чого у себе немає, і викликану цим ненависть до нього. Л. А. Дьяченко і М. І. Кандибович (2001, с. 176) розглядають заздрісність як соціально-психологічну межу особистості, що виявляється в невдоволенні, недоброчесності по відношенню до інших людей, яким супроводить успіх, які досягли благополуччя. Вони розглядають заздрісність як ваду, як ознаку обмеженості розуму і дрібязковості характеру. Однак таке розуміння швидше відноситься до заздрісності як властивості особистості.

Предметом заздрісності може бути як матеріальне багатство, так і нематеріальні речі (успіх, краса, доброчесність). Ще Тато Григорій Великий, що жив в VII віці, при складанні списку смертних гріхів, спираючись на вісім помислів Євагрія Понтійського, замінив «смуток» «заздрісністю».

Рене Декарт вважав заздрісність особливим виглядом смутку, змішаного з ненавистю, яку випробовують, коли бачать благо у тих, кого вважають негідними цього блага. І з цієї точки зору, на думку філософа, її можна вибачити, якщо почуття звернене проти тих, в чийих руках отримане благо може обернутися злом. Але в також час, Декарт називав заздрісність вадю, що являє собою природну збоченість, що примушує людей

досадувати побачивши благо, що випало на частку інших. На думку французького філософа, дане почуття шкодить благополуччю людей, віднімаючи радість не тільки у самого заздрісника, але і у тих, хто його оточує.

Оскільки заздрість виявляє в заздрісній людині незадоволені бажання і вказує на почуття безпорадності, в тому значенні, що у нього немає відчуття влади, яке дало б йому володіння бажаним об'єктом, вона є хворобливою емоцією, хоч і супроводжується насолодою, коли її об'єкт осягає нещастя (Шек, 2010, с. 33).

К. Муздибаєв (2002, с. 39) виділяє наступні компоненти заздрісності:

1. Соціальне порівняння — перший вияв заздрісності, виникає внаслідок соціальних мотивів: люди завжди обговорюють досягнення і провали інших, тому поширена перша думка при невдачі «що скажуть інші...». Заздрять частіше за все матеріальним успіхам, які можна продемонструвати в суспільстві. Мало хто буде заздрити відлюднику, який досяг вищої міри проявлення десь в горах.

2. Сприйняття суб'єктом чужої переваги — виникає при близькості суб'єкта і об'єкта заздрісності (однакових початкових можливостях, одній сфері інтересів). Внутрішнє прийняття переваги однієї сприймається, як приниження іншого.

3. Переживання досади, засмучення і приниження з цього приводу — емоційна реакція на перевагу суперника.

4. Вороже відношення або навіть ненависть до того, хто перевершує — захисні механізми маскують почуття власної неповноцінності раціональним поясненням, знаходячи безліч недоліків в об'єкті заздрісності «хіба такому можна заздрити...». Це знімає деяке емоційне напруження, оскільки дозволяє деяким емоціям виявитися і знижує значущість об'єкта заздрісності, що так само зменшує напруження.

5. Бажання або спричинення йому шкоди;

6. Бажання або реальне позбавлення його предмета переваги.

Також вченими зазначається, що заздрісність не входить в пояснення мотивів власної поведінки, навіть якщо це єдиний мотив. Ще одним відмітним аспектом заздрісності, є те, що це почуття формується і діє

тільки в соціальних ситуаціях: заздрять завжди комусь або чомусь. Цікаво, що вона частіше за все помітна всім, крім того, хто заздрить, — сила психічних захистів в цьому випадку вельми велика.

Всі хочуть, щоб їм заздрили, але мало хто зізнається в заздрісності: це все одно, що визнати власну неспроможність. Але заздрісність несе не тільки яскраво негативне забарвлення, вона може стати і позитивним імпульсом. Якби не було заздрісності, люди б не прагнули до переваги і не здійснювали б відкриттів. Заздрісність — це те ж суперництво, тільки приховане: людина хоче перемогти, але суперничає як би всередині себе, ведучи рахунок тоді, коли його уявний суперник про це і не підозрює (Ільїн, 2001, с. 407).

Термін «заздрісність», може бути емоцією, тобто виявлятися ситуативно в певний момент, як, наприклад, у разі програшу може виникнути заздрісність до переможця, але вже через короткий проміжок часу заздрісність, як емоція, гасне і не вадить відносинам.

Феномен заздрісності виявляється на трьох рівнях і аналогічно впливає на самооцінку і поведінку особистості: (Ільїн, 2001, с. 415).

- Рівень свідомості — усвідомлення свого низького положення, може сприйматися як даність і не заподіювати сильного дискомфорту;

- Рівень емоційного переживання — почуття досади, роздратування або злоби через таке положення, можлива аутоагресія, почуття неповноцінності, несправедливості долі;

- Рівень реальної поведінки — руйнування, усунення предмета заздрісності. Агресія виражається конкретно до предмета, так само об'єкт заздрісності може звинувачуватись в створенні проблем заздріснику. На цьому рівні заздрісність стає ведучим мотивом поведінки.

Роберт Плутчик (Лісовенко, 2016, с. 85) розглядає емоційне переживання і механізми заздрісності як природні переживання і виділяє три критерії:

По-перше, вони важливі для виживання, як стимул розвитку і нових досягнень (присутні навіть у тварин).

По-друге, розпізнаються без інтроспекції.

По-третє, помітні по всій поведінці мови, діям і т. д.

Якщо розглянути стадії життя людини, то стане помітно, що почуття заздрисності присутнє в тій або інакшій мірі в поведінці будь-якої людини.

За перший вияв почуття заздрисності людина зобов'язана своїм батькам, оскільки батьки, бажаючи добра і з метою виховання, завжди так чи інакше ставлять в приклад своїй дитині іншого, більш акуратного і здатного. Такий приклад може стосуватися чого завгодно і присутній в житті дитини з ранніх років — в психіці виникає закономірна реакція агресії до того, з ким порівнюють: «чим я гірше», «вони мене не люблять, тому що я не такий/така як він...». Надалі, з віком, таке постійне порівняння власної самодостатності і чужих перемог може інтерналізуватися, і людина перетворюється в заздрисника, хоч, насправді, вона просто порівнює себе з іншим і відчуває власну неспроможність.

Заздрисність завжди заснована на ідентифікації: заздрять тим, на кого хочуть бути схожими, навіть якщо це міф і недосяжний.

У 1999 році був надрукований ряд статей про вплив ідеального образу ляльки Барбі на психіку дівчинок. Дівчинки ідентифікують себе з Барбі і мріють відповідати їй. З віком виявляється, що параметри Барбі нереальні: дівчина явно не відповідає її вимогам. Сам образ, філософія життя Барбі, виявляються настільки не сумісні з реальним життям, що ця прірва між ілюзією і реальністю може бути причиною безлічі депресій. Все це буквально руйнує уявлення дівчини про світ і про її місце в ньому. Їй починає здаватися, що це у неї так трапилось, а у інших все інакше, — тоді на зміну Барбі приходять глянцеві журнали з ідеальними моделями, їх тіла і зіркове життя.

По суті, *заздрисність* — глибоке почуття розчарування в своїх досягненнях, почуття неспроможності, недосконалості внаслідок загальновідомого стереотипу про те, що заздрисність — щось ганебне, на зачеплену самооцінку нашаровується і почуття провини за присутність цього почуття заздрисності (Бондаренко, 2008).

Цикл сімейних відносин часто зв'язаний з природною заздрисністю: з появою дитини в сім'ї, коли мати — цілий світ для дитини, чоловік заздрить їй і їх відносинам з дитиною, тісному зв'язку і може відчувати себе знехтуваним. З віком увага дитини перемикається на батька, як символу активності, діяльності, зв'язку із

зовнішнім світом — і вже мати заздрить тій формі відносин, яку не може побудувати з дитиною. Пізніше вже обидва батьки заздрять компанії, яка стає значенням життя їх дитини в підлітковому віці. Потім цикл повторюється, але вже та дитина стає на місце батьків. Це переживання властиве всім людям, але більшість боїться собі в цьому зізнаватися.

Є категорія людей, які, маючи багато що, все ж заздрять іншим, — це не бажання володіти чимсь конкретно, а швидше почуття власної неповноцінності, заздрисник шукає переваги, якої йому не вистачає в кому завгодно і в чому бажано, лише б заповнити внутрішню пустоту і незадоволення собою. Така людина заздрить тим почуттям, якостям, якими володіє той, кому заздрять. Цей феномен пояснюється результатами дослідження С. Френкель і І. Шерік.

Результати проведеного дослідження С. Френкель і І. Шерік (Набока, 2000, с. 12) говорять, що перший глибинний психологічний аспект заздрисності в тому, що хочуть отримати не стільки благо, яке недоступне, а відчуття від нього. У проведеному експерименті було виявлено, що дитина відчуває заздрисність до іграшки тільки тоді, коли нею зацікавлюється його сусід. Йому хочеться отримати від неї таке ж задоволення (хоч спочатку вона не була йому цікава).

Автори виділили наступні умови виникнення почуття заздрисності: (Набока, 2000, с. 13)

- Повинна існувати здатність зіставлення «Я» і об'єкта;
- Повинно існувати уявлення про власність;
- Повинна існувати здатність уявляти собі і передбачувати бажаний кінцевий стан;

Цей експеримент в свою чергу підтверджує і доповнює теорію рівноваги Ф. Хайдера, який вважає, що людина може заздрити через річ, належну іншому, хоч раніше він сам ніколи не випробовував потреби в ній і навіть не думав про неї — тобто, можна бажати чогось тільки тому, що воно є у іншого. Ф. Хайдер (Міріманова, 2003, с. 320) передбачив, що існує так званий мотив, бажання однакової долі і рівних результатів.

Таким чином, *заздрисність* — це реакція на нерівність, бажання справедливості тільки по відношенню до себе. Цікаво, що цей мотив спрацьовує тільки в

контексті однаково хорошої, благополучної долі, що підтверджує природний егоїзм людини.

До чинників, котрі сприяють виникненню і розвитку почуття заздрісності відносять умовно поділені зовнішні і внутрішні. Внутрішніми чинниками, що призводять до заздрісності, є такі особливості особистості, як егоїзм і себелюбство, пихатість і надмірне честолюбство.

До зовнішніх чинників відноситься близькість в статусному положенні до того, кому заздять. Заздрісник, як правило, порівнює своє положення і свої досягнення, достоїнства зі статусом, що близько стоять на соціальних сходах. Ще Арістотель зазначав, що «... люди заздять тим, хто до них близький за часом, по місцю, за віком і по славі...». Близькість створює кращі умови для порівняння. При цьому, чим менше дистанція між тим, хто заздрить і об'єктом заздрісності, тим сильніше заздрісність (Ільїн, 2001, с. 457).

Вважати, що заздрісність, продиктовану соціальною несправедливістю, можна інтерпретувати виключно з психологічної точки зору, означає умисно обмежувати себе рамками одного методу дослідження. Прагнучи дати заздрісності вичерпне психоаналітичне тлумачення, дослідники допускають помилку. У цьому випадку більш відчутну користь здатні принести політичні заходи, направлені на те, щоб надати всім громадянам більш або менш рівні шанси».

Звідси виникають такі політичні доктрини, як егалитаризм (вимога рівності) і демократія, прагнення до повалення «несправедливого ладу», до загального порівняння і т. д. Заздрісність однієї країни до багатства і благополуччя іншої країни приводить до загарбницьких воєн.

У онтогенезі заздрісність з'являється досить пізно як результат морального егоцентризму дитини, змагального характеру гри, незадоволення потреби у визнанні.

Чинники, сприяючі зниженню заздрісності:
(Ільїн, 2001, с. 469)

Активні способи — такі як самоудосконалення, пошук нових, власних цілей і можливостей їх реалізації;

Пасивні способи — у людей, яким не вистачає сил справитися з конкуренцією, настає депресія, апа-

тія.

Більш продуктивним, хоч і пасивним способом позбавлення від заздрісності є рефлексія, пошук відповідей на питання, чому саме цей предмет потрібен і що він принесе для щастя, чиї це цілі і що вони означають конкретно для того, що заздрить: «Ми частіше засмучуємося, з приводу того, чого у нас немає, чим радіємо тому, що у нас є».

Т. В. Бескова (2012, с. 127) зазначає, що психологічна діагностика заздрісності є скрутною і виділяє основні причини цих ускладнень:

- відсутній єдиний підхід до розуміння соціально-психологічного феномена заздрісності, що пов'язано, передусім, з різними підходами авторів до даного явища. Одні автори, визнаючи деструктивний характер заздрісності, відмічають в ній і конструктивну ланку, інші заперечують стимулюючий характер заздрісності, підкреслюють, що вона пов'язана з руйнуванням не тільки чужого, але і свого життя;

- заздрісність в суспільній свідомості сприймається як одна з найбільш соціально небажаних людських почуттів, що закономірно веде до її придушення, заперечення, маскуванню.

Методичний інструментарій для визначення заздрісності особистості в цей час вельми обмежений. Існують лише дві методики - "Шкала диспозиційної заздрісності" К. Муздибаєва і "Методика дослідження заздрісності, жадності, невдячності", авторами якої є М. Кляйн і К. Абрагам.

При конструюванні методики МІЛЗ, Т. В. Бескова спиралася на розумінні заздрісності як деструктивного явища, що негативно впливає як на об'єкт, так і на суб'єкт.

Автор приводить визначення заздрісності в своїй статті. «Заздрісність — відношення до іншої людини, зумовлене суб'єктивною оцінкою його переваги в значущих сферах, що супроводжується комплексом негативних емоцій, зниженням самооцінки і бажанням нівелювати перевагу іншого.» (Бескова, 2012, с. 130).

Спектр емоцій при переживанні заздрісності вельми розрізнений: від образи, досади, смутку і відчаю до озлобленості, гніву і роздратування, направленої на того, хто досягнув більшого.

Висновки з даного дослідження. Отже, зазд-

рісність може переживатися як досада, злість на того, хто, як здається, досягнув незаслуженого успіху, отримав незаслужені блага, а з іншого боку, як образа на долю в зв'язку з уявною незаслуженою власною невдачею. Заздрісник страждає від свідомості власної неповноцінності: раз у мене цього немає, значить, я гірше його. Для нейтралізації негативних переживань той, що заздрить вдається або до саморуйнівних фантазій, або до вияву байдужості, цинізму, до насмішок, що дозволяють йому уникати травматизації, пов'язаної з відчуттям дефіциту і неповноцінності свого існування. Заздрісність може виродитися і в самозвинувачення.

Хоч «заздрісність» існує в нашій мові як абстрактне поняття і саме так використовується в літературі, але такого почуття не існує. Ми можемо спостерігати в собі і інші емоційні спонуки, які можна назвати почуттям заздрісності, але неможливо відчувати заздрісність як емоцію або настрій так само, як ми відчуваємо тривогу або смуток. Заздрісність в більшій мірі можна порівняти з станом, який ми відчуваємо, коли боїмося. Заздрісність - це направлене почуття; воно не може виникнути без мети, без жертви.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Подальше дослідження феномену заздрісності допоможе більш поглиблено розглянути даний феномен не лише з точки зору негативного впливу на особистість, а й як мотивуючої та спонукальної складової. Також, матиме актуальність вивчення заздрісності у контексті криміногенної поведінки особистості, як чиннику конфліктів у соціальних групах та як особистісної характеристики індивіду.

References :

- Antsupov A. Ya., Shipilov A. I. (2001) *Konfliktologiya* [Conflictology]. Moskva: M.: YunItI [in Russian]
- Beskova T. V. (2012). *Metodika doslidzhennya zazdrisnosti osobistosti* [Methods of researching envy of the individual] (№ 2). Moskva [in Russian]
- Beskova T. V. (2010). *Osoblivosti viyavu zazdrosti v mlzhosobistlnly vzaemodiyi sub'ektiv* [Peculiarities of the manifestation of envy in the interpersonal interaction of subjects]. *VistI Samarskogo naukovoogo tsentru RoslyskoYi akademiyi nauk*, T. 12 (№ 5), 103-109 s [in Russian]
- Bikova S. V. (2008). *Individualno-tipologichni osoblivosti shilnosti do riziku* (dis.... kand. psihol. nauk : spets. 19.00.01. Odesa [Individual and typological features of risk propensity]. <http://surl.li/datkm> [in Ukrainian]
- Bondarenko O. R., Lukan U. (2008). *Sotsiologiya. Psihologiya. Filosofiya* [Sociology. Psychology. Philosophy]. *Visnik Nizhegorodskogo unIversitetu Im. N. I. Lobachevskogo (№ 2)* [in Russian]
- Brinza I. V. (2000). *Osoblivosti perezhivannya profeslynoyi krizi u oslb z rIznim tipom emotslynosti* (dis. ... kand. psihol. nauk : spets. 19.00.01) [Peculiarities of experiencing a professional crisis in persons with different types of emotionality]. <http://surl.li/datky> [in Ukrainian]
- Burtovaya E. V. (2003). *Konfliktologiya. Uchbova dopomoga* [Conflictology. Educational assistance] (M.: YunITI) [in Russian]
- Vorozheykin I. E. (2004). *Konfliktologiya* [Conflictology] (M.: Infra-M) [in Russian]
- Titarenko T.M. (2007). *ZhittEvI domagannya osobistosti* [Life harassment of the individual] (Pedagogichna dumka) [in Ukrainian]
- Ilyin E. P. (2001). *Emotsiyi i pochuttya* [Emotions and feelings] (SPb.: Piter) [in Ukrainian]
- KozirEv G. I. (2001). *Vvedennya v konfliktologiyu: Navchalna dopomoga dlya studentiv vischih navchalnih zakladiv* [Introduction to conflict studies: Educational assistance for students of higher educational institutions]. (M.: GumanIt. vid. tsentr VLADOS) [in Russian]
- Labunskaya V.A. (2006). *Pro splyvIdnoshennya zazdroshiv, beznadlynosti ta nadlyi yak sposobu peretvorennya prostoru splykuvannya sub'ekta* [About the relationship between envy, hopelessness and hope as a way of transforming the subject's communication space]. *Materiali konferentsiyi "Psihologiya splykuvannya. 2006: na shlyahu do entsiklopedichnogo znannya"*. Institut RAV. M. [in Russian]
- Lisovenko A.F. (2016). *Vidchuttya samostynnosti u osobistostey, shilnih do perezhivannya zazdrosti* [A sense of self-worth in individuals prone to experiencing envy]. *Zb. materialiv nauk.-prakt. konf. molodih uchenih ta studentiv «Problemi suchasnoyi psihologiyi osobistosti»*, (Odesa, 20 travnya 2016 r.) PNPU Im. K.D.Ushinskogo,)Vip. 7), 105-113 s [in Ukrainian]
- Lisovenko A.F. (2016). *Vidchuttya samostynnosti u osobistostey, shilnih do perezhivannya zazdrosti* [A sense of self-worth in individuals prone to experiencing envy]. *Zb. materialiv nauk.-prakt. konf. molodih uchenih ta studentiv «Problemi suchasnoyi psihologiyi osobistosti»*, (Odesa, 20 travnya 2016 r.) PNPU Im. K.D.Ushinskogo,)Vip. 7), 105-113 s [in Ukrainian]
- Lisovenko A.F. (2016). *Psihologichne blagopoluchchya osobistostey shilnih ta ne shilnih do zazdroshiv* [Psychological well-being of individuals prone to and not prone to envy]. *Naukoviy visnik Hersonskogo derzhavnogo unIversitetu: zbIrnik naukovih prats. Serlya «Psihologichni nauki»*. Herson (V.2, T.1), 85-90 s [in Ukrainian]

- Maksimenko S.D. (2008). Zagalna psihologiya [General Psychology] (Vidannya 3-E, pereroblene ta dopovnene. Navchalniy posibnik. K.: Tsentr uchbovoyo i literaturi) [in Ukrainian]
- Mirfmanova, M. S. (2003). Konfliktologiya [Conflictology] (M.: Akademlya) [in Russian]
- Muzdibaev K. (2002). Zazdrisnost osobistost [Personality envy]. Psihologichniy zhurnal, (M.: T. 23. № 6), 39-48 s [in Russian]
- Naboka I. (2000). Scho take "zazdrisnost" z poglyadu psihologiyi [What is "envy" from the point of view of psychology]. Psihologichniy zhurnal, 12-13 s [in Ukrainian]
- Sannikova O.P. (2013). Bagatovimirna kontseptsiya osobistost. Problemi suchasnoyi psihologiyi [Multidimensional concept of personality. Problems of modern psychology]. Zbirk naukovih prats Institutu psihologiyi imeni G. S. Kostyuka NAPN UkraYini ta Derzhavnogo vischogo navchalnogo zakladu «Zaporizkiy natsionalniy univrsitet» za red. S.D. Maksimenka, N.F. Shevchenko, M.G. Tkalic. Zaporizhzhya: ZNU, (No 1(3)), 16-21 s [in Ukrainian]
- Sokolova E.E. (2002). Psihologiya zazdrosti. Pedologiya. Noviy vIk [Psychology of envy. Pedology. New age] (№ 10) [in Ukrainian]
- Tsebrzhinskiy O.I. (2008). Psihogenetika [Psychogenetics] (MikolaYiv – Poltava) [in Ukrainian]
- Shapar V. B. (2004). Psihologichniy tлумachniy slovník [Psychological explanatory dictionary] (H.: Prapor) [in Ukrainian]
- Shek G. (2010). Zazdrisnost: teoriya sotsialnoyi povedinki [Envy: a theory of social behavior]. (M.: IRISEN) [in Russian]
- K. Lisovenko, A., Kriukova, M., Absalyamova, L., Chukhrii, I., Korchakova, N., (2022). Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 13 (1), 158-172 [in English]
- Osodlo V.I., Perepeliuk T.D., Kovalchuk O.P., Osadchenko I.I., Vintoniak V.F. (2020). The Development of Professional Motivation of the Activity Subject under Specific Conditions [in English].

Мохорєва Олена Миколаївна

Старший викладач кафедри соціології та психології Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків (Україна)

ЗАЗДРИСНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЧИННИК МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається актуальність дослідження феномену заздрисності, що зумовлюється багатовимірністю цього поняття, оскільки для нашої країни характерні значні зміни морально-етичних, соціально-економічних та ціннісних орієнтирів суспільства, політичні, соціокультурні та правові зміни, котрі накладають свій відбиток як на соціальні відносини між людь-

ми, так і на їх внутрішній світ.

Зазначається, що багатьма науковцями досліджуються психологічні механізми формування заздрисності та її детермінанти; внутрішні детермінанти заздрисності у гендерному аспекті; прийнятність асоціальної поведінки суб'єктом заздрисності; особливості взаємозв'язків агресивності і ворожості з заздрисністю особистості та її схильністю до стратегії суперництва. Також, заздрисність вивчається в системі соціально-економічних установок. Увага приділена дослідженню особистісних, поведінкових та когнітивних кореляти заздрисності та заздрисного ставлення до успіху та везіння, а також, соціально-демографічну специфіку заздрисності.

Особлива увага приділена розгляду чинників, котрі сприяють виникненню і розвитку почуття заздрисності (зовнішні та внутрішні) та чинників, котрі впливають на зниження заздрисності.

Акцентовується увага на тому, що зростання нерівності та розшарованості суспільства, підвищення рівня злочинності, зокрема злочинів з корисних мотивів призводить до виникнення почуття несправедливості, незадоволеності власним соціальним положенням, а звідси – заздрисності до більш успішних та адаптованих до сучасних умов людей. Мета статті передбачає теоретичний огляд поняття заздрисності у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців.

У висновках підкреслюється, що почуття заздрисності є малодослідженим феноменом, який представляє науковий інтерес для дослідників. Вказується, що заздрисність слід розглядати не лише з точки зору деструктивного її впливу на розвиток особистості, а і як свого ролу мотивацію та спонукання до досягнення поставлених індивідом цілей і покращення рівня життя.

Зважаючи на наявні в науковій літературі матеріали даних стосовно заздрисності, більшою мірою вони мають характер теоретичних узагальнень, а розгортання емпіричних досліджень цієї проблеми є актуальним напрямком роботи у галузі юридичної та соціальної психології.

Ключові слова: заздрість, заздрисність, особистість, деструктивність, комплекс меншовартості, міжособистісні відносини, міжособистісні відносини.

Elena Mohoreva

Senior Lecturer, Department of Sociology and Psychology, Kharkov National University of Internal Affairs, Kharkov (Ukraine)

DEPENDENCE OF THE PERSON AS A FACTOR OF INTERPERSONAL CONFLICTS ANNOTATION

ABSTRACT

The article discusses the relevance of the study of the phenomenon of envy, which is due to the multidimensionality of this concept, since our country is characterized by significant changes in the moral, ethical, socio-economic and value orientations of society, political, socio-cultural and legal changes that impose their reflection both on social relations between people, but also on their inner world. It is noted that many scientists are studying the psychological mechanisms of the formation of envy and determinants; internal determinants of envy in the gender aspect; acceptability of antisocial behavior by the subject of envy; features of the relationship of aggressiveness and hostility with the envy of the personality and its propensity for the strategy of rivalry. Envy is also studied in the system of socio-economic attitudes. Attention is paid to the study of personal, behavioral and cognitive correlates of envy and an envious attitude to success and luck, as well as the socio-demographic specifics of envy.

Particular attention is paid to the consideration of factors that contribute to the emergence and development of feelings of envy (external and internal) and factors influencing the reduction of envy.

Attention is focused on the fact that the growth of inequality and stratification of society, the increase in the level of crime, in particular crimes for useful reasons, leads to a feeling of injustice, dissatisfaction with one's own social position, and hence envy of more successful and adapted to modern conditions people. The purpose of the article involves a theoretical review of the concept of envy in the studies of domestic and foreign scientists. The conclusions emphasize that the feeling of envy is a little-studied phenomenon of scientific interest to researchers. It is pointed out that envy should be considered not only from the point of view of its destructive influence on the development of the personality, but also as a kind of motivation and motivation to achieve the goals set by the

individual and improve the standard of living. In view of the data on envy available in the scientific literature, to a greater extent they are in the nature of theoretical generalizations, and the deployment of empirical research on this problem is an urgent area of work in the field of legal and social psychology.

Key words: envy, personality, destructiveness, inferiority complex, interpersonal relations, interpersonal relations.

How to cite (як цитувати):

Mohoreva, E. (2022). DEPENDENCE OF THE PERSON AS A FACTOR OF INTERPERSONAL CONFLICTS ANNOTATION. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 8(2), 55-62. <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.2.5> [in Ukrainian]

Дата отримання статті: 03.01.2022

Дата рекомендації до друку: 10.02.2022

Дата оприлюднення: 28.02.2022